

Ա. ԳԾՈՒԼԱՆՅԱՆ

ԻՆԶՊԵՍՊԱՅՔԱՐԵԼ
ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ
ԳԱՐՆԱՆԸ, ԱՄՌԱՆ ՍԿԶԲԻՆ

מלך

ԳԹՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

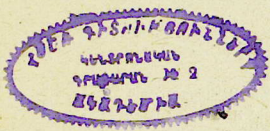
Ա. ԳԹՈՒՂԱՆՑԱՆ

b32.5
Q

147
A 4056

ԻՆԶՊԵՍ ՊԱՅՔԱՐԵԼ
ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ
ԳԱՐՆԱՆԸ ՅԵՎ ԱՄՌԱՆ ՍԿԶԲԻՆ

Նայված յեմ խմբագրված և Գյուլ-իմատի-
տուտի ընդե. յերկր. ամբիոնի կազմից

Պատ. խմբագիր՝ Ս. Կիրակոսյան

Տեխ. խմբագիր՝ Ս. Հակոբյան

Սրբագրիչ՝ Խ. Այվազյան

Հանձնված և տրամադրության 1934 թ. ապրիլի 4-ին, ստորագրված
և տպագրության 1934 թ. ապրիլի 13-ին

Թույլատրված և գլավիտիյե Պատվեր № 275, Տիրած 3500

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ, ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ ՓՈՂ. 50

ԱՆԽՆԱ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՎ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ,
ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆՔ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ԴԱՇՏԵՐԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

2-րդ հնգամյակի ընթացքում գյուղատնտեսու-
թյան բոլոր ճյուղերի (յերկրագործություն, անասնա-
պահություն) բերքատվության բարձրացումը կեն-
տրոնական խնդիրներից մեկն է:

Յերկրագործության բոլոր կուլտուրաների բեր-
քատվությունն աբադորեն բարձրացնելու գործում
ազդեցությունիկական ձեռնարկումների մեջ մոլախոտերի
դեմ տարվող անխնա պայքարն ունի վճռական նշա-
նակություն

Մեր խորհրդային և կելեկտիվ տնտեսություն-
ներին, աշխատավոր մենատնտեսություններին, հե-
տևապես և ամբողջ Ժողովրդական տնտեսությանը,
մոլախոտերի հասցրած վնասները, թե՛ քանակական և
թե՛ վորակական տեսակետից հսկայական չափերի յեն
հասնում: Ամեն տարի մեր դարնանացան հացահա-
տիկների (գարի, ցորեն և այլն) բերքը խիստ կերպով
պակասում է, շնորհիվ հողամասերի մոլախոտերով անչափ
վարակված լինելուն: Իսկ յեթե վերցնենք ԽՍՀՄ-ում
ամբողջ աշնանացան ու գարնանացան հացահատիկ-
ները, ապա մոլախոտերի պատճառով նրանց բերքի
ընդհանուր կորուստը կաղմում է պատկառելի մի թիվ:
Իսկ յեթե այս բոլորին ավելացնենք նաև այն ահագին
չափերի հասնող կորուստները, վորոնք տեղի յեն ու-
նենում ամեն տարի բամբակի, շաքարի ճակնդեղ,

բանջարանոցային բույսերի և այլ կուլտուրաների բերքից՝ մուլախոտերի և ֆլասատուռների դարգացման և բազմացման հետեանքով (չպետք է մոռանալ այն, վոր մուլախոտերը միաժամանակ ֆլասատուռների տարածման ոջախներ են), ապա պատկերն ավելի պարզ կլինի:

Մուլախոտերը, վորոնք անչափ տարածված են մեր դաշտային, նախալեռնային և լեռնային շրջաններում, նկատի առնելով նրանց բազմացման և տարածման առանձնահատկությունները, կարելի չէ բաժանել յերկու մեծ խմբերի՝

1. Գարնանային և աշնանային միամյա մուլախոտեր, վորոնք բազմաճում են միմիայն սերմերով (խլուփուկ, թելուկ և այլն). սրանց սերմերը մեծ մասամբ ծլում են դարնանը, մասամբ աշնանը, դարձնում են գարնան և ամռան ամիսների, և մինչև աշնան ամիսները հասունանում են, տալիս են սերմ և իրենք ել մեռնում են: Պատահում են դեպքեր, յերբ սրանցից վորոշ մուլախոտեր, յեթե մինչև աշունը սերմեր չեն տվել, չեն մեռնում, ձմեռում են (յեթե մանավանդ ձմեռը մեղմ է լինում), հաջորդ գարնանը շարունակում են իրենց դարգացումը, հասունանում, ահադինքանակությամբ սերմ են տալիս և թափում այն հողի մեջ ու բանում:

Ուրեմն սրանք ապրում են 1—2 տարի և հենց վոր սերմ տվին, իրենք անխուսափելիորեն մեռնում են: Այս խմբի դեմ տարվող պայքարի եյությունը հետեյալն է՝ նախ չը թողնել, վոր նրանք սերմեր տան, իսկ յեթե հողը վարակված է սրանց սերմերով, ապա

պետք և այնպես անել, վոր նբանք ծլեն, վորից հետո հեշտ և վոհնչացնել նրանց:

2. Բազմամյա մուլխոտեր, վորոնք վոչ միայն սերմերով են բազմանում ու տարածվում և խիստ վա-
րակում հողամասերը, այլև բազմանում են իրենց
ստորերկրյա (հողի տակ) որդաններով (չայերը, կան-
գառը, բազմամյա պատատուկները և այլն): Մրանց դեմ
պայքարելու համար սխտեմատիկաբար նրանց պետք
և վոհնչացնել:

Ահա այդ յնրեւ խմբի մուլխոտերն ամեն տա-
րի բազմանում և դաշտերը վարակում են հսկայական
չափերի հասնող սերմերով ու իրենց վեգետատիվ որ-
դաններով: Մեր հողերում տարածված բազմապիսի
մուլխոտերը մեծ ֆուսս են հասցնում դյուղատնտե-
սությանը, խելով հողից ջուր, սննդանյութեր, զրկելով
կուլտուրական բույսերին ողից ու լույսից և այլն:
Այսպես, որինակ՝ հետադոտությունները ցույց են տվել,
վոր մեր հացահատիկների ցանքերում խիստ տարած-
ված խոփուկը 1,5 անգամ ավելի շատ ջուր և վեր-
ցնում հողից, քան ցորենը: Նման տվյալներ կարելի և
բերել նաև բազմաթիվ այլ, շատ տարածված մուլխո-
տերի վերաբերմամբ:

Մակայն դա դեռ բավական չե, մուլխոտերը
վերցնում են հողից ահագին քանակությամբ այնպիսի
սննդանյութեր, վորոնք խիստ անհրաժեշտ են մեր
կուլտուրական բույսերի սննդառության, փարթամ-
դարձացման, հետևապես և առատ բերքատվության
համար, ինչպես որինակ, ադոս, ֆոսֆոր և կալիում:
Նորաբույն հետադոտություններից բերենք մի քանի
թվեր, վորոնք կարող են ցույց տալ, թե մի հեկտա-

Բից ինչքան կիլոգրամ հիմնական սննդանյութեր են վերցնում—մի կողմից մոլախոտերը, մյուս կողմից ցորենը: Ահա թվերը՝

		Ազոտ	Փոփոք	Կալիում
1.	Կանգառ (<i>Cirsium arvense</i>)	133,13	31,04	116,98
2.	» (<i>Sonchus arvensis</i>)	67,00	28,75	159,77
3.	Չայիր (<i>Agropyrum</i>)	48,58	31,48	68,53
4.	Ցորեն { 16 ցենտներ հատիկ և 24 ցենտ. դարման տալու դեպքում	45,8	21,6	28,1

Բերած թվերը ցույց են տալիս, վոր այս յերեք բաղաձայն մոլախոտերը, վորոնք բավականաչափ առաժված են մեզ մոտ, նշված յերեք հիմնական սննդանյութերից 1,5—3 և ավելի անգամ շատ են վերցնում, քան ցորենը: Մոլախոտերից մի քանիսը փաթաթվելով բույսերին, մասնավորապես հացահատիկներին, վերջինների պառկելու պատճառ են դառնում (պատաստուկը): Բաղաձայն մոլախոտեր կան, վորոնք խիստ դժվարացնում են հողի միխանիկական մշակությունը (չայիր), կոմբայնի և կալսիչի անխափան աշխատանքը (հյութալի և հաստ ցողուն ունեցող մոլախոտերը, որինակ կանդուղը) և այլն, և այլն: Այս բոլորի հետևանքով կուլտուրական բույսերի նորմալ զարգացումն

արդիւակիւում և շատ հաճախ յերկրագործական աշխատանքներէ արտադրողականությունն ընկնում և:

Սակայն բնավ չի կարելի պնդել, Վոր մենք գործադրել ենք սոց. յերկրագործության բոլոր հնարավորությունները մոլախոտերը վռնչացնելու ուղղությամբ: Այդ տեսակետից մենք գեռ շատ անելիքներ ունենք, Վորոնց պետք է անցնենք հինց այս դարնանից:

1. ՍԵՐՄԱՋՏՈՒՄԸ

Ինչ ձևաւոր ամիսներին պետք է ամբողջ սերմացուն դառնի և տեսակաւորել: Սակայն յեթե այս կամ այն շրջանում և կոլխոտում դեռ կա չզտված սերմացու, ապա հրատապ կերպով պետք է այն զտել: Կատալության հրահանգով թույլատրւում է ցանել այն սերմացուն, Վորի թէ մաքրությունը և թէ ծլունակությունը 90⁰/₁₀-ից պակաս չէ: Բացառություններ թույլատրւում են կենտրոնական որդանների կարգադրությամբ միայն:

Սերմացվի զտումն այն հիմնական միջոցներից մեկն է, Վորով պայքարում ենք մոլախոտերի տարածման դեմ: Սերմացուն անպայման պետք է մաքրել մոլախոտերից և իներտ ելեմենտներից (քար, հող, ծղնոտ, չմշակված անմիւր և այլն), Վորով բարձրանում է սերմացվի մաքրության ⁰/₁₀-ը և կանխվում սերմացվի հետ մոլախոտերի սերմերի տարածումը: Առանց այդ ել հողը վարակված է մոլախոտերի հարյուրավոր միլիոն սերմերով: Առանց զտելու և Վոչ մի հատիկ սերմացու չպետք է ցանվի սոցիալիստական դաշտերում: Այդ հարցը դրվում է մեր բոլոր շրջանների կոլ-

խողներն առաջ, վորոնց սերմացուն խիստ չափով վարակված և բազմապիսի մոլախոտերով:

2. ՊԱՅՔԱՐԵԼ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՍ ՄԻՆՁԵՎ ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԸ

Գարնանացաններին հասկացված հողամասերի մոլախոտերի վոչնչացումը՝ ժամանակին դորձադրվելիք միջոցների տեսակետից, պետք և բաժանել յերկու շրջանների, այն և՛ մինչցանքային և հետցանքային շրջանների: Մինչցանքային շրջանում, այսինքն մարտ և ապրիլ ամիսներին, յեթե հողամասը չի վարվել աշնանից, ապա չպետք և կորցնել վոչ մի որ՝ հողամասի ու ցանվող կուլտուրայի առանձնահատկությունները հաջվի առնելով, առաջին իսկ հնարավորության պահին, հողամասը վարել մոտավորապես 15—18 սմ. խորությամբ: Սակայն այդ խորությունը տարբեր շրջաններում և տարբեր հողերում պետի փոխել և կոնկրետացնել: Այս ուղեւորացիայի դեպքում գարնանը, ձմեռն անցկացրած աշնանային և նոր ծած գարնանային միամյա մոլախոտերը, ինչպես և բազմամյա մոլախոտերի դեռ նոր-նոր գարգացող արմատները, շուտ գալով հողի շերտի տակը և գրկվելով լույսից, գրեթե ամբողջովին վոչնչանում են: Դրանից բացի, դեռ նախորդ տարիներից զարգացումն սկսած բազմամյա մոլախոտերը ևս գարնան վարի ժամանակ զգալի չափով վոչնչանում են, ֆիզիքական միասնեւստանում, արմատահան արվում կամ թե արմատական սխառեմը գրկվում և իր վերերկրյա որդաններից, այն և՛ ցողուններից և տերեւներից, վորոնց միջոցով նա ստանում ևր իր սնունդը: Այդ պայմաններում հա

գործադրում է իր մեջ կուտակված նյութերը նոր-տե-
րեներ և ցողուններ տալու համար, մի հանգամանք,
վորն առաջ է բերում արմատական սխառեմի հյուժում
ու այդ վնասակար խմբի մոլախոտերի ընդհանուր
թուլացում:

Գարնան վարից տնմիջապես հետո պետք է հո-
ղամասը փոցխել, գործադրելով տարբեր տիպի փոց-
խեր՝ նայած հողամասի առանձնահատկությանը և
մոլախոտերի բնույթին: Այսպես որինակ՝ զիգզագով
փոցխել, յեթե հողամասը դանդուրդանոտ կամ չայի-
րոտ է: Ապա դուրս բերված մոլախոտերը անպայմա-
նորեն պիտի հավաքել ու հեռացնել դաշտից: Զսպա-
նակավոր փոցխով պիտի փոցխել քարքարոտ հողամա-
սերը, վորը վորոշ չափով վարված հողերից դուրս է
հանում և հավաքում մոլախոտերը: Այդ աշխատանքը
չպետք է ուշացնել, այլապես հողի վարի հետևանքով
դոյացած մեծ մակերեսը շատ ջուր կը գոլորշիացնի
և դրանից հետո փոցխելը չի հասնի իր առաջ դրված
սզրոտեխնիքական հարցերի իրականացմանը, այն է՝
հողերի մակերեսը փոքրացնել, խորթութութություն-
ները վերացնել, արմատահանված բազմամյա մոլախո-
տերը հողից դուրս բերել և այլն:

Ցանքից մեկ-յերկու օր առաջ կատարվող կուլ-
տիվացիան կամ 1—2 հետքով կատարվող փոցխումը
վոչնչացնելու յե այդ բոլոր մոլախոտերի նոր ծիւերի
մեծագույն մասը:

Ինչ վերաբերում է դարնանացանների համար աշնանից վարված և չփոցիված հողամասերի վրա յեղած մոլախոտերի վոչնչացմանը մինչև ցանք կատարելը, ապա այստեղ առաջին հիմնական ու հրատապ աշխատանքն այդ հողամասերի փոցխելը կամ կրկնավարելն է (նայած հողին, նրա վարակվածություն և այլն) դաշտ դուրս գնալու հնարավորություն առաջին իսկ պահին: Այս դեպքում կտրատվում են, հողի տակով են արվում ու վոչնչանում աշնանային և դարնանային միամյա, ինչպես և բազմամյա մոլախոտերի մատղաղ ծիլերը: Կրկնավարին հաջորդող փոցխը արմատահան արված բազմամյա հին մոլախոտերի տակոթկները և արմատական սխտեմը դուրս է բերում հողի տակից, հավաքում է նրանց իր ատամներով, վորոնց արդեն կարելի չէ հեռացնել դաշտից:

3. ՑԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՎՃՌԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՅՑՈՒՆԸ

Մոլախոտերի դեմ պայքարելու կարևոր մոմենտներից մեկն էլ ցանք կատարելու ժամանակն է: Ուշ կատարված դարնանացանը զարգանում է շատ դանդաղ, իսկ բազմաթիվ և բազմապիսի մոլախոտերը արագ և փարթամորեն զարգանալով, սկսում են խեղդել կուլտուրական բույսերին, մի բան, վոր հաճախ պատահում է մեր թե՛ դաշտային (բամբակացան) և թե՛ նախալեռնային ու լեռնային (հացահատիկային և անասնապահական) շրջաններում:

Դրան հակառակ, յերբ ցանքը ժամանակին է

կատարվում, մեր թե տեխնիկական կուլտուրաները և թե մանավանդ հացահատիկները, ոգտագործելով գարնան սկզբի շրջանի առատ խոնավությունն ու այլ նպաստավոր պայմանները, զարգանում են արագ տեմպով, թփակալում ու ծածկում հողամասը, իրենց շվաքի տակն առնում մոլախոտերը և հետևապես խեղդում նրանց։ Հացահատիկների գերվաղ ցանք կատարելուն կատառուկներից մեկն էլ մոլախոտերին խեղդելու խնդիրն է։ Իսկ ցանքի ճիշտ ժամանակի ընտրության հարցն այնքան էլ հեշտ հարց չէ։ Տարբեր տարիներում տվյալ շրջանում, տվյալ կուլտուրայի ցանքի մոմենտը յենթարկվում է վարոշ տատանումների և ամբողջ խնդիրն էլ հենց այն է, վոր այդ բարդության մեջ դանկնք այդ մոմենտը։

Աշնանացանի ուշ կատարելն ևս ունենում է միևնույն բացասական հետևանքները, վորովհետև ուշ ցանվող աշնանացանը՝ վրա հասած աշնան ցրտերի շնորհիվ, չի կարողանում լավ զարգանալ և թփակալել, հետևապես մնում է վտիտ, մինչդեռ ահագին քանուկությամբ աշնանային միամյա մոլախոտերը դեռ աշնանից բավական զարգացած լինելով, անհամեմատ ավելի քիչ վնասվելով ձմռան սառնամանիքներից, վաղ գարնանից էլ սկսում են շարունակել իրենց վեգետացիան և ճնշել կուլտուրական բույսերին։

Այս մասում անհրաժեշտ է նաև մի քանի խոսքով ասել ցանք կատարելու յեղանակի, նրա խորության և սորտի մասին։ Սոց. յերկրագործության մեջ շաղացանը բոլոր ասպարեզներից էլ պետք է դուրս մղել (կիրառել իբրև բացառություն՝ առանձին, խիստ քարքարոտ հողակտորների վրա) և փոխարինել շաբա-

ցանով, վորովհետեւ կանոնավոր կատարված շարքացանը վոչ միայն խնայում է սերմացուն, այլև համաշափ և մոտավորապես միատեսակ խորության մեջ է դասավորում սերմացուն հողի մեջ: Դրա հետեանքով սերմերը ծլում են միաժամանակ, վորով բույսերի միահմուռ դարգանալու հնարավորութունն է ստեղծվում, մի հանգամանք, վորը կործանարար ազդեցությունն է գործում մոլախոտերի վրա:

Ուժեղ վարակված հողամասերում համեմատաբար խիտ ցանք պիտի անել: Մեծ նշանակություն ունի նաև լավորակ սերմացու ցանելը: Այսպես, որինակ՝ պետք է ցանել արագ և փարթամ զարգացող հացահատիկների տեսակները, յեթե, ի հարկե, նրանց բերքը վորակի տեսակետից հետ չի մնում, և դա մեծ չափով կնպաստի մոլախոտերի խեղդման:

4. ԳԱՐՆԱՆԸ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼԸ ՇԵՏ ՑԱՆՔՅԱ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ինչ վերաբերում է այս շրջանում մոլախոտերի դեմ տարվող պայքարի միջոցներին և նրանց դործադրման յեղանակներին ու ժամկետներին, առաջ անհրաժեշտ է ընդգծել, վոր դրանք անհանաքանի և դարնանացան դանազան կուլտուրաներում տարածված մոլախոտերի նկատմամբ պետք է տարբեր լինի, մանավանդ վաղ դարնան ամիսներին և ահա թե ինչու:

Առնամտցումների մեջ դեռ աշնանից ծլած կամ վեգետատիվ որդաններ տված ու ձմեռած բազմամյա և աշնանային միամյա մոլախոտերը մի կողմից, դարնանային բազմաթիվ և բազմատեսակ միամյա մոլախոտերը մյուս կողմից, հենց վաղ դարնանից արագ

կերպով զարգանալ են սկսում, հետևապես հենց այդ վաղ շրջանում է, վոր նրանց վոչնչացնելու վորոշ միջոցներ պետք և գործադրել, այլապես նրանք կարող են իրենց ուժգին ստորերկրյա և վերերկրյա որդանների փարթամ զարգացման շնորհիվ խեղդել աշնանացաններին, մոռնալանդ յեթե աշնանացանը ժամանակին ցանված չի յեղել և հետևապես աշնանը, չի կարողացել ամրացնել իր արմատական սխտեմը, լավ թիփակալել: Այդ տեսակետից բավականաչափ հուսալի ագրոտեխնիկական միջոց է՝ աշնանացանների վաղ զարնան 1—2 հետք փոցխումը «դիզ-զազ» փոցխով, յերբ մոլախոտերն սկսում են զարգանալ և հասնել մի քանի սանտիմետր յերկարության:

Փոցխն իր արմատներով ու շրջանակներով կըտրատում, տրորում է կամ արմատահան է անում մատաղ մոլախոտերը կամ զանազան ֆիզիկական ջնասներ և հասցնում նրանց և հետևապես գգալի չափով թուլացնում նրանց զարգացումը:

Վերոհիշյալներից զատ, փոցխը բավականաչափ նատած և պնդացած հողի մակերեսը փխրեցնում է և կանխում է նրա կեղևակալումն ու հողում պաշարված ջրի անտեղի գոլորշիացումը:

Իհարկե, ներկա դեպքում փոցխը կարող է կտրատել և վոչնչացնել աշնանացանի վորոշ ներկայացուցիչներին ևս, սակայն դրանից չափաք է վախենալ, վորովհետև աշնանացանը նորից վերականգնում է իր վնասված մասերը: Դարնանացան հացահատիկների մեջ յեղած մոլախոտերը վոչնչացնելու համար փոցխել այն ժամանակ, յերբ բույսն ունի յերեք տերև: Փոցխելու պրակտիկան կիրառվում է նաև յերբեմն կարտոֆիլի

ցանքից հետո, յերբ նրա վրա մոլախոտերէն առաջացել: Բայց դեռ կարտոֆիլի ծիւերը դուրս չեն յեկել: Պարզ ե, վոր փոցելի աստաճները կարող են քնանել նաև կարտոֆիլի մասադ ծիւերի վորոշ մասին, ուստի այս գործողութիւնը շատ զգուշ և մեծ խնամքով պիտի անել:

Միջօրեային մօտկութիւնը. — Այստեղ վճռական նշանակութիւն ունի աշխատանքի ճիշտ կադմակերպումը: Միջարժային մշակութիւնը պիտի սկսել, յերբ մոլախոտերն սկսում են մասսայականորեն յերևան գալ և բարձրորակ կուլտիվացիայով ու քաղհանով նրանց վռնչացնել:

Այս առաջին քաղհանի կամ կուլտիվացիայի ուշացումը կարող է ճակատագրական նշանակութիւն ունենալ բամբակի, շաքարի ճակնդեղի, կարտոֆիլի, բանջարանոցային և այլ շարքահերկ կուլտուրաների նորմալ զարգացման, հետևապէս և նրանց բերքատվութեան բարձրացման վրա: Սակայն քաղհանի աշխատանքը չի սահմանափակվում միմիայն շարքահերկ կուլտուրաներով: Դա գրեթէ հավասարապէս անհրաժեշտ է գործադրել—(ի հարկե, այլ միջոցներով և յեղանակներով), նաև աշնանացան և զաւրանացան հացահատիկների վերաբերմամբ վեգետացիայի հետադաշրջանում, մանավանդ այդ դաշտերում մեծ չափով տարածված մի շարք ծաղաւնեղ վնասակար մոլախոտերի դեմ (կանգառը և այլն): Սովորական ձևով կատարված ցանքսի դեպքում առայժմ հիմնական միջոցը ձեռքի անմիջական աշխատանքն է: Պետք է արմատով դուրս քաշել արդեն վորոշ բարձրութեան հասած մոլախոտերը, իսկ այն դեպքում, յերբ դա հնարավոր չի, սխտեմատիկաբար կտրատել և հեռացնել նրանց վերերկրյա

կանաչ մասերը, վորպեսզի աստիճանաբար արմատական սխառեմը հարստահարվի իր մեջ կուտակված տհաճին քանակությամբ հասնող որգանական նյութերից և վերջիվերջո դատապարտվի վոչնչացման: Մուլախոտերը շատ ավելի հեշտ և դուրս քաշել անձրեփներից հետո, յերբ հողամասի վրա կարելի չեառանց ցելստովելու շարժվել: Սակայն մի բան յերբեք մոռանալ չի կարելի, այդ այն է, վոր թե բազմամյա և թե միամյա մուլախոտերը պետք և վոչընչացնել մինչև նրանց ծաղկելը և սերմեր տալը: Հացահատիկների միջի մուլախոտերը վոչնչացնելու գործը, ահա արդեն 3-րդ տարին է, ինչ թե ԽՍՀՄ-յան այլ հանրապետություններում և թե մեզ մոտ՝ առաջավոր կուլտնտեսություններն առաջ. են տանում մեծագույն հոգատարությամբ և մեծ արդյունքներ են ստացել վոչ միայն անցյալ յերեք տարիներում, այլ իրենց այդ ադնիվ և դիտակցական աշխատանքներով ստեղծել են բոլոր նախապայմանները առաջիկա տարիներում առավել ևս բարձր բերք ստանալու համար (անշուշտ, կիրառելով ագրոտեխնիկական բազմաթիվ այլ միջոցառումներ ևս): Սակայն միայն աշնանացանների ու գարնանացանների մեջ տարածված մուլախոտերի դեմ պայքարելով հարցը չի վերջանում: Անհրաժեշտ և հենց վաղ գարնանից սև ցելի վրա առաջ յեկած մուլախոտերը ևս վոչնչացնել՝ փոցխելու կամ կուլտիվացիայի միջոցով, վորը միաժամանակ հողի մակերեսի խորթուրթություններն և հավասարեցնում, փխրեցնում և հողը, կանխում և ջրի անտեղի գոլորշիացումը:

Միաժամանակ շուտ պետք է հնձել միջնակների և առունների թմբերի վրա յեղած տարբեր մուլախոտերը,

վորոնք ծաղկում և սերմեր են Թափում հողի մեջ տա-
րբեր ժամանակներում: Ինչ վերաբերում է նաև մեր լեռ-
նային շրջաններում դեռևս բավականաչափ տարածված
հարոսին, վորն այդ շրջանների հողերը մոլախոտերով
վարակելու գլխավոր աղբյուրն է հանդիսանում,
մեր հիմնական անելիքն այն պետք է լինի, վոր առա-
ջիկա տարիները մեր սոց. յերկրագործության դաշ-
տավարության սխտեմից դուրս վանենք այդ հարոսը
և նրա՝ թե քանակի և թե վորակի տեսակետից տված
այնքան աննշան կերը փոխարինենք այդ շրջանների
մեծ մասում բավականաչափ լավ զարգացող և արհա-
մեմատ չափով շատ և բարձրորակ կերարժեք ու-
նեցող վորոշ խոտաբույսերով (կորնգանը՝ չորային տե-
ղերում, յերեքնուկը՝ համեմատաբար խոնավ շրջաննե-
րում):

5. ԳԱՐՆԱՆ ՑԵԼԵՐԻ ԴԵՐԸ

Գարնան վաղ ցեղ անելը և նրանց ամառային մշա-
կումը մոլախոտերի դեմ պայքարելու վճռական միջոց
է: Բացի սև ցելի դարնանային մշակությունից, ագրո-
տեխնիկական խոշոր նշանակություն ունեն նաև դար-
նանային ցելերը: Այդ ցելերը վոչ միայն զգալիորեն
բարելավում են հողի ջրային ու սննդային պայման-
ները, այլև հողամասի վրա տարածված բազմապիսի
մոլախոտերն են մասսայական վոչնչացման լին-
թարկում և հետևապես ապահովում են առաջիկա աշ-
նանացանների բարձր բերքատվությունը:

Գարնան ցելերը թե լեռնային և թե նախալեռ-
նային շրջաններում պետք է կատարել հնարավորին
չափ շուտ և նայած հողային ու այլ պայմաններին

այնպիսի խորութեամբ, Վոր վոչ միայն նրա մեջ յեղած խոնավութեանը պահպանվի գոլորշիացումից, այլ և խոնավութեան պաշարը վարելից հետո տեղացող անձրևներին ջրերի հաշվին ավելանալ Գարնանը ձյան հալվելուց հետո, հողամասի վրա սկզբում մեկ մեկ, իսկ քիչ ավելի հետո, ապրիլ-մայիս ամիսներին արդեն սկսում են զարգանալ բազմապիսի մուլախոտեր: Ուժեղ կերպով սկսում են զարգանալ նաև մեր կուլտուրական բույսերի ամենադաժան՝ բազմամյա մուլախոտերի բազմապիսի հին և նոր ներկայացուցիչները (չայիր, կանգառ, պատատուկ, զանդուրդան և այլն), վորոնց արմատական սխտեմը բավականաձևի մեծ շառավիղով տարբեր ուղղութեաններով տարածվում և հողի մեջ և կազմում ամբողջական մի խիտ՝ արմատական ցանց:

Տվյալ դեպքում ժամանակին արած և բարձրորակ վաղ ցելը հենց հանդես և գալիս իբրև նման վճռական մի միջոց, վորը վոչնչացնում և միամյա մուլախոտերին, բազմամյաների մի մասին ևլ յլոչնչացնում և ամբողջապես, իսկ մյուս մասին մեծապես թուլացնում և Վարելից անմիջապես հետո հողը պետք և փոցխել, հողի մակերեսը փոքրացնելու և արմատահան արված մուլախոտերը դուրս բերելու համար: Բացի այդ, 2—3 անգամ հողի մակերեսը փխրեցնելով և կարիք յեղած դեպքում թեթեւ շրջելով, վոչ միայն սխտեմատիկաբար թուլացնում և աստիճանաբար վոչնչացնում ենք նրանց, այլ և նրանց սերմերը գցելով հողի վոչ խոր, սակայն համեմատաբար ավելի խոնավ շերտում, ստեղծում ենք նրանց ծլելու համար պայմաններ, վորպեսզի հաջորդ փխրեցման և աշնանացանին նախորդող կուլտիվացիայի միջոցով մասսայականորեն վոչնչացնենք նրանց—

մինչև նրանց ծաղիկներ և սերմեր տալը: Բացի դրանից, յերեքից չորս անգամ հողի մակերեսը փխրեցնելով, կանխում ենք ջրի անտեղի գոլորշիացումը և դրանով իսկ պայմաններ ենք ստեղծում, վոր աշնանացանների սերմերը շուտ ծլին, հենց աշնանը և ուժեղ թփակալեն: Դրա հետևանքով աշնանացանը հաջորդ պարնանն արագ դարձանալով՝ իր ստվերի տակն է առնում մոլախոտերին ու նրանց զգալի մասին անխուսափելի մահվան դատապարտում: Դարնան ցեղերից ջրի գոլորշիացումը կանխելու հարցը հատկապես մեծ նշանակություն ունի մեր մի շարք լեռնային ու նախալեռնային շրջաններում (Կոտայք, Թալին, Լենինական, Արթիկ և այլն), ուր հողերի մեծ մասն անջրդի յե և աշնան ցանքի ժամանակ հողերի վատ մշակության և ցեղերի հիմնական վարն ու խնամքը անսխալ կատարելու պատճառով, հողի միջի խոնավությունն ամառամիսներին ամբողջապես գոլորշիացած է լինում, բնական է այն, վոր նման հողերում, առանց բավականաչափ անձրևի, աշնանացանը չի ծլում:

Խոզանահերկով պոլյարեեմ մոլոխոսերի դեմ

Ազրոտեխնիկական այս կարևորագույն ձեռնարկման, ելլելով յուներ կայանում է նրանում, վոր հացահատիկների հնձից հետո անմիջապես, առանց որ կորցնելու, խողանը վարվի 8—10 սմ. խորություն: Այս դեպքում, հողի մեջ տեղի ունեցող մի շարք պրոցեսների հետևանքով, աշնան խոր վարի վորակը բարձր է լինում:

Այնինչ, այս կարևոր մոմենտը վոչ միայն վորոշ կոլխոզնիկների, այլ անգամ ազրոտոմների և ադմինիս-

տրատիւմ դժու աշխատողներ ի մասի կողմից մինչև որս
արհամարհւած և յեղել, ըստ վորում Նման մոտեցումն
աշխատել են հիմնավորել, մատնանշելով, վոր խողա-
նահները աշխատանքը կրկնապատկում են, եներդիայի
լրացուցիչ ծախսման պատճառ դառնում, և վոր իբր թե
նման ոպերացիան առանձին ենթակա չի տալիս: Նման
մոտեցումը միանգամայն սխալ և և բղխում և այդ ձեռ-
նարկման ադրուտեխնիկական խոշոր նշանակությունը
չըմբռնելուց:

Հացահատիկների հնձի ժամանակ հողամասը պրե-
թե ղրկված և լինում իր ամբողջ խոնավությունից:
Խոնավությունից խիստ աղքատացած հողամասը նաև
պնդացած ու ճաքճքած և լինում: Առաջ են գալիս ու-
ժեղ չափով արտահայտված կասելիյար անցքեր, վորոնց
միջոցով հողի ցածր շերտերի խոնավությունը, բարձրա-
նալով վերև, գոլորշիանում է:

Մինչև աշնանացան և գարնանացան հացահատիկ-
ների հունձը, մոլախոտերի մեծագույն մասը հասնում,
սերմեր և տալիս և թափում և դրանց հողի մեջ: Նման
մոլախոտերը հնձի ժամանակ իրենք ել կտրվում են
հացահատիկների հետ միասին: Ինչ վերաբերում և
կարճ և ստվերի տակ դառնում մոլախոտերին, ապա
նրանք, շնորհիվ իրենց թղուկության, վրիպում են
հնձող գործիքների բանվորական մասի հարվածներից,
մնում են անփնաս և հնձելուց հետո՝ չաղատ լինելով հա-
ցահատիկների խիտ ստվերից, արագությամբ սկսում
են դարգանալ, վերցնում են հողի մեջ մնացած սնունդը
և խոնավությունը, կուտակում են մեծ քանակությամբ
որգանական նյութի և արդեն կարճ ժամանակից հետո
պատրաստվում են մեծ քանակությամբ սերմեր տալու:

կամ թե իրենց արմատական ցանցն ավելի ընդարձակելու (բազմամյաները) և այսպիսով ել ավելի վարակելու հողամասը մոլախոտերով: Բնական ե, վոր միամյա և բազմամյա մոլախոտերով այդպես վարակված, խոնավությունից զրկված և ճաքճաքած հողամասերի հետագա խոր վարի համար կալահանջվի քաշող ահագին ուժ, այսինքն հներգիայի բավականաչափ լրացուցիչ ծախս և բացի դրանից, կկատարվի ցածրորակ վար, և յեթե այդպիսի հողամասի վրա աշնանացան արվի, ապա սերմերի զգալի մասը, ընկնելով մեծ կոշտերի յերեսին կամ նրանց շրջակայքում գտնվող մեծ ու փոքր խոռոչների մեջ և շրջապատված լինելով հողի չոր ու մեծ մասնիկներով, կամ չի ծլի կամ կծլի ուշ և ձմեռը կցրտահարվի:

Սակայն բոլորովին այլ և դրությունը, յերբ հընձից անմիջապես հետո 8—10 սմ. խորությամբ բազմախոփ գութաններով խոզանահերկ ենք կատարում: Այս դեպքում հողի ամենից շատ չորացած, պնդացած և ճաքճաքած վերևի շերտը թեթև շուռ ենք տալիս, վորնչացնում ենք հնձի ժամանակ չկտրատված միամյա մոլախոտերը, ինչպես նաև կտրվածների արմատները: Միաժամանակ հողի չոր մակերեսին ընկած բյուրավոր մոլախոտերի սերմերը շուռ ենք տալիս և հողի տակն անում, խախտում ենք հողի կապիւյթը անընդհատ սխտեմը, հողի մակերեսը ծածկում համեմատաբար փութր շերտով, վորի շնորհիվ կանխվում և հողի ցածի շերտերից վերև բարձրացող խոնավության դուրրչացումը: Այդ բոլորի հետևանքով փափկում, փխրանում և հողը, նրա մեջ սկսում են արագորեն ընթանալ հողի հասունացման պրոցեսները, իսկ մյուս կողմից ել թեթև շեր-

տի տակն ընկած վորոշ մոլախոտերի հին և նոր սերմերն սկսում են ծլել և հենց այն ժամանակ, յերբ նրանք մասսայականորեն դուրս են գալիս հողի յերես և զարդանալ են սկսում, վորը տեղի յե ունենում մոտավորապես 1—1,5 ամիս դրանից հետո (նայած շրջանին և այլ պայմաններին), մենք լրիվ խորութեամբ աշնանավար ենք անում: Ահա այդ ժամանակ բոլոր նոր ծիւրերը վոշնչանում են, իսկ բազմամյա մոլախոտերի արմատները շրջվելով հողի յերեսը, վրա հասնող ձմեռվա սառնամանիքներից ցրտահարութեան են յինթարկվում: Նույնը տեղի յե ունենում նաև աշնանավարից հետո ծած միամյա մոլախոտերի մատղիս ծիւրի նկատմամբ:

Զպետք և մոռանալ նաև այն, վոր խոզանավարի ժամանակ վոշնչանում են շատ ֆլասատուներ, վորոնք դուրս գալով հողի յերես, մեռնում են արևի կիզիչ ճառագայթների տակ, կամ թռչուններին համեղ սնունդ դառնում:

Մենք կանգ չառանք մոլախոտերի դեմ պայքարելու մի շարք այլ ազդրոտեխնիկական ձեռնարկումների կամ վերջիններիս կոմպլեքսի (ցանքաշրջանառութեան, քիմիական միջոցների և այլն) վրա, սակայն վերևի ասածից արդեն պարզ ե դառնում, վոր նրանց դեմ տարվող պայքարը չի սահմանափակվում միայն առանձին կոլխոզներով կամ առանձին հողամասերով, վոչ: Մոլախոտերի դեմ պայքարելը դա ընդհանուր յերկրագործական հարց ե: Դրանց վոշնչացնելու համար՝ նայած բազմազան պայմաններին, պետք ե գործադրել համապատասխան ազդրոտեխնիկական պահանջներ:

Սակայն յեթե ներկա դեպքում մենք կանգ առանք

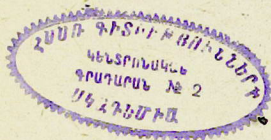
գլխավորապես գաղնաւն և տարան սկզբնական շրջանում
 մուլախոտերի դեմ տարվելիք պայքարի մի շարք հիմ-
 նական միջոցների վրա, ապա դա նրա համար, վոր թե
 աշնանային, թե գաղնաւնային միամյա մուլախոտերը և
 թե բազմամյա մուլախոտերը մասսայականորեն դարգա-
 նաւ են սկսում ամենից շատ հենց այդ շրջանում, և
 վոր ահա, մեծ մասամբ այդ շրջանում նրանց դնմ կադ-
 մակերսված աղբոտեխնիկական հաջող պայքարից և
 կախված վոչ միայն գաղնաւն սկզբնական շրջանում
 կուլտուրական բույսերի նորմալ զարգացումը, այլ և
 դրանով իսկ ղգալի չափով կանխորոշվում և գաղնաւն
 վերջերին և ամռան ամիսներին նրանց դեմ տարվող
 պայքարի հաջողութիւնը, հետևապես և կուլտուրական
 բույսերի բարձր բերքատվութիւնը:

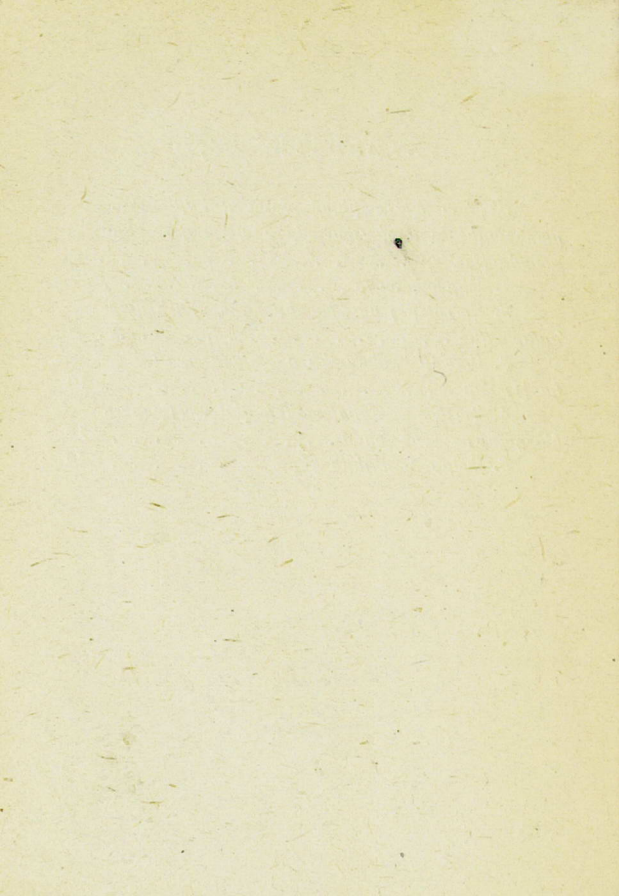

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

62

Անխնա պայքարելով մոլախոտերի դեմ, բարձրացնենք սոցիալիստական դաշտերի բեր- քառվույթյունը	3
1. Սերմադրումը	7
2. Պայքարել մոլախոտերի դեմ մինչև դար- նանացանը	8
3. Շանքի ժամանակի վնասկան նշանա- կույթյունը	10
4. Գարնանը մոլախոտերի դեմ պայքարելը հետցանքյա շրջանում	12
5. Գարնան ցեղերի դերը	16

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038301

(054)
9112 30 4.

A $\frac{I}{4056}$

А. ГЮДАНЯН

Как бороться против сорняков весной
и в начале лета

СЕЛЬХОЗГИЗ

1934

ЭРИВАНЬ